

О.В.Булгакова (Київ), І.В.Безлюдна (Київ)

**КРУГЛИЙ СТИЛ «“АТОМНА РЕВОЛЮЦІЯ”:
ЕКОЛОГІЯ ПОЛІТИКИ, ДИФУЗІЯ НАСТРОЇВ, САНАЦІЯ СВІДОМОСТІ
(до 30-річчя аварії на Чорнобильській АЕС)»**

Науковий захід, який відбувся 28 квітня 2016 р. в Інституті історії України НАНУ, було організовано відділом історії України другої половини ХХ ст. Згадана проблема зацікавила представників різних наукових та освітніх установ: Національного педагогічного університету ім. М.Драгоманова, Київського національного університету ім. Т.Шевченка, Київського університету ім. Б.Грінченка, Ніжинського державного університету ім. М.Гоголя, Житомирського державного університету ім. І.Франка, Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника, Канзаського університету (США). Матеріали круглого столу включали широкий спектр підходів та інтерпретацій аварії на ЧАЕС в українській археографії, історіографії, усній традиції.

Зі вступним словом до учасників заходу звернувся директор Інституту історії України НАНУ академік НАН України *В.А.Смолій*, який підкреслив значущість роботи науковців у ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС і подоланні її наслідків. Він зосередив увагу на значному доробку співробітників Інституту історії України в дослідженні низки проблем із чорнобильської проблематики. В.А.Смолій повідомив про підготовку збірника документів і матеріалів, котрі ще не публікувалися, з історії техногенної катастрофи. Він побажав присутнім натхнення в роботі та закликав студентську молодь до подальших пошуків у різних галузях знань, адже у силах саме молодого покоління не допустити повторення трагічних помилок минулого. Усі присутні вшанували пам'ять загиблих хвилиною мовчання.

У своєму виступі «Соціально-політичні причини Чорнобильської катастрофи» д-р іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України *В.Даниленко* (Інститут історії України НАНУ) наголосив, що тема аварії на ЧАЕС в інституті розроблялася з самого початку. Сьогодні вивченням даної проблеми, екологічної безпеки загалом займається канд. іст. наук, ст. наук. співроб. *Л.Ковпак*, багато писав про це і д-р іст. наук, проф. *С.Кульчицький*. «Чорнобилі» – це проблема всього людства, яке розвивається від природного до надприродного стану. Відбувається тотальне знищення лісів – легенів Землі. Під впливом індустріалізації, науково-технічної революції та урбанізації йде процес становлення техносфери і руйнування біосфери. Актуалізуються й загострюються соціальні проблеми. Чорнобиль був вододілом, що призвів до розпаду СРСР. Тож Чорнобиль, з одного боку, – закономірність людської діяльності, а з іншого – певна межа, знак, що людина має повернутися обличчям до природи. Сьогодні перед людством стоять величезні виклики, і саме історики повинні шукати причини, робити висновки й виносити уроки.

Із доповіддю «Вклад України у подолання наслідків Чорнобильської катастрофи» виступила д-р іст. наук *Н.Барановська*, яка зазначила, що хоча й займалася цією темою 23 роки, проте з огляду на масштабність трагедії значну кількість питань ще не охоплено. Доповідачка висловила сподівання, що молодь продовжить пошуки, а також запропонувала історикам написати праці «Україна – Чорнобиль» та «Київ – Чорнобиль», щоб підважити усталену тезу, нібито ліквідація аварії на Чорнобильській АЕС відбувалася винятково силами Москви, котра побутує в російському науковому середовищі. Що ж до внеску України, то це, насамперед, людські зусилля, а крім того – матеріально-технічні, інтелектуальні, фінансові ресурси.

Д-р іст. наук, проф. *С.Кульчицький* (Інститут історії України НАНУ) виступив із доповіддю «Вклад Інституту історії України в дослідження проблеми Чорнобиля». Він наголосив на тому, яку величезну працю провели співробітники академічної установи для висвітлення всіх аспектів трагедії, зокрема відзначив збірники документів і численні праці *Н.Барановської*. Крім того, було згадано д-ра іст. наук, провід. наук. співроб. Інституту історії України *В.Волковинського*, котрий допомагав рятувати фонди місцевих районних архівів, за що й поплатився здоров'ям. Наприкінці своєї доповіді *С.Кульчицький* наголосив, що хоча 45 держав світу допомагали й допомагають нам долати наслідки жакливної аварії, однак саме українська влада повинна у пріоритети своєї діяльності поставити екологію.

Незалежний експерт із комплексного подолання радіаційних інцидентів, ліквідатор, засновник та радник із науки «Чорнобиль-Тур» (Національний провайдер екскурсій у Чорнобильську зону) *С.Мирний* у своїй доповіді «Чорнобиль як перемога: загальна модель сучасної (радіаційної) надзвичайної події та практично важливі висновки з неї» торкнувся значення історичної науки у виважених дослідженнях чорнобильської тематики як перемоги інтелекту, а не поразки. У подальшій дискусії взяли участь *С.Мирний*, *Н.Барановська* та д-р іст. наук, гол. наук. співроб. *В.Марочко* (Інститут історії України НАНУ). Виступ останнього мав назву «Полісся: соціально-екологічні наслідки Чорнобильської катастрофи», був надзвичайно цікавим і змістовним, адже тема висвітлювалася на прикладах місцевих історій.

Докторант Канзаського університету *Н.Пікет* виступив із доповіддю на тему «Соціальні опади: складання політичних географій у тіні Чорнобиля». Крім того, ознайомив присутніх із головними аспектами свого наукового доробку. Співробітники Інституту історії України НАНУ у своїх виступах торкнулися різноманітних аспектів чорнобильської проблематики. Так, канд. іст. наук, ст. наук. співроб. *Л.Ковпак* присвятила доповідь «Труднощі переселення мешканців із забруднених територій після Чорнобильської аварії: житлове та медичне забезпечення (за архівними документами)» ліквідаторам наслідків аварії та переселенцям. Культуру регіону було висвітлено у виступі канд. іст. наук, ст. наук. співроб. *Г.Денисенко* «Чорнобильська катастрофа: гуманітарний аспект проблеми». Проблема вшанування пам'яті ліквідаторів, а також усні свідчення стали темами доповідей кандидатів історичних наук, старших наукових співробітників *Т.Катаргіної* («Пам'ятки на честь ліквідаторів наслідків Чорнобильської катастрофи за кордоном»), *М.Смольницької* («Чорнобиль в усній історії українців»), *С.Юсова* («Гострі» питання в листах киян до партійних інстанцій: перший місяць після аварії на ЧАЕС»). Природні й техногенні катастрофи у вітчизняній історії висвітлив канд. іст. наук, наук. співроб. *В.Скальський* у доповіді «Історія та історіописання техногенних катастроф в Україні (кінець XIX – перша третина XX ст.)».

Підсумовуючи роботу круглого столу модератор заходу д-р іст. наук, проф., чл.-кор. НАНУ *В.Даниленко* підкреслив, що в нашій країні й сьогодні, 30 років потому, є маса проблем, які слід вирішувати. Саме екологія має бути пріоритетним напрямом у роботі керівництва держави. Аварія на ЧАЕС показала, наскільки крихкий світ, а також те, що людина просто зобов'язана «повернутися обличчям» до природи.

Круглий стіл пройшов у конструктивному руслі. Усі виступи, які містили чимало малодосліджених питань, викликали зацікавлене обговорення учасників заходу, спонукали до фахової дискусії щодо наслідків екологічної катастрофи планетарного масштабу – для України як держави, і для її громадян. Проявилися прагнення дослідників віднайти нові грані у висвітленні проблеми та готовність до поглиблених наукових пошуків. Особливо акцентувалося на гострій потребі підготовки «Енциклопедії Чорнобиля», нових збірників документів, спогадів, на активізації пам'яткоохоронної діяльності. Водночас учасники круглого столу звернули увагу на необхідність постійних зусиль влади, політичних сил, засобів масової інформації щодо актуалізації проблеми подолання наслідків Чорнобильської катастрофи не лише під час відзначення її чергових річниць. Проблеми, що виникли після аварії (екологічні, політичні, економічні, соціальні, культурні, науково-технічні тощо) вимагають комплексного розв'язання, а також і їх вивчення. Матеріали заходу будуть опубліковані.